

Písemná práce pro zkoušku z odborné způsobilosti k zajišťování úkolů v prevenci rizik

**pro držitele akreditace:
„Asociace techniků bezpečnosti práce a požární ochrany České republiky, z. s.“**

Název práce:

Problematika psychické a zrakové zátěže v segmentu řízení železničního provozu

Obsah:

- Úvod
- Charakteristika vybraných legislativních norem
- Analýza současného stavu pracovišť na síti SŽDC
- Návrhy ke zlepšení pracovních podmínek
- Závěr

Seznam použité literatury:

- Zákon č. 262/2006 Sb.
- NV č. 361/2007 Sb.
- Vyhláška č. 432/2003 Sb.
- „Posouzení pracovišť provozu“ – Závěrečná zpráva
- Směrnice SŽDC č. 75

Zpracoval:

Ing. Jan Zazvonil

Datum odeslání:

25. 3. 2016

Obsah

Úvod.....	3
1 Charakteristika vybraných legislativních předpisů.....	4
1.1 Zákon č. 262/2006 Sb.....	4
1.1.1 Pracovní doba a doba odpočinku.....	4
1.2 Nařízení vlády č. 361/2007 Sb.	5
1.2.1 Podmínky ochrany zdraví při práci s psychickou zátěží	5
1.2.2 Podmínky ochrany zdraví při práci se zrakovou zátěží.....	5
1.3 Vyhláška č. 432/2003 Sb.	6
1.3.1 Zařazování prací do kategorií.....	6
1.3.2 Příloha č. 1 k vyhlášce č. 432/2003 Sb.	7
2 Analýza současného stavu pracovišť na síti SŽDC	8
2.1 Ústřední stavědlo Kolín.....	8
2.2 „Posouzení pracovišť provozu“ - Závěrečná zpráva	10
2.3 Směrnice č. SŽDC č. 75 – Posuzování psychické způsobilosti k výkonu vybraných zaměstnání	11
3 Návrhy ke zlepšení pracovních podmínek.....	12
Závěr.....	15
Použitá literatura	16
Seznam tabulek	17
Seznam obrázků	18
Seznam zkratk	19

Úvod

Studie se zabývá aspekty vlivu pracovního prostředí na zdraví a kvalitu pracovního života zaměstnanců u Správy železniční dopravní cesty, státní organizace. Vybraným pracovištěm je Centrální dispečerské pracoviště Praha. Na tomto pracovišti budou pracovat zaměstnanci segmentu řízení provozu a dálkově ovládat řízené úseky v Čechách. Vzhledem k charakteristickým rysům práce, která vyžaduje vysokou koncentraci pozornosti, psychickou odolnost, zdravotní způsobilost dle zvláštních právních předpisů, práci v nepřetržitém pracovním režimu, monotónní, ve vnuceném pracovním tempu a práci se zobrazovacími jednotkami je nezbytné věnovat pozornost všem rizikovým faktorům.

Strukturálně je studie vymezena především platnou legislativou, která je závazná pro všechny subjekty, ale dosud není ve všech aspektech dodržována. Součástí práce jsou poznatky ze zpracované studie – „Posouzení pracovišť řízení provozu“, na kterou navazuje vnitřní předpis zaměstnavatele. V současné době existuje podobné pracoviště provozované v rutinním provozu – Centrální dispečerské pracoviště Přerov, kde nejsou uplatňovány zákonné požadavky na ochranu zaměstnanců.

Cílem studie je analyzovat problematiku pracovních podmínek v segmentu řízení železničního provozu, eliminovat rizika vycházející z charakteru vykonávané pracovní činnosti a navrhnout taková opatření, která by zaměstnavatel implementoval na CDP Praha a následně na ostatních podobných pracovištích.



Obrázek 1 Dopravní sál CDP Praha

1 Charakteristika vybraných legislativních předpisů

V této kapitole jsou definovány základní zákonné požadavky kladené na zaměstnavatele, a také povinnosti a práva zaměstnanců. Vychází především ze základního legislativního instrumentu – zákona č. 262/2006 Sb., Zákoníku práce, kde je akcent kladen na pracovní dobu a dobu odpočinku, bezpečnost a ochranu zdraví při práci a dále péči o zaměstnance a odpovědnost zaměstnavatele za škodu při pracovních úrazech a nemocech z povolání. V následujícím nižším právním předpisu NV č. 361/2007 Sb., jsou určující především podmínky ochrany zdraví při práci s psychickou zátěží a zrakovou zátěží. Vyhláška č. 101/1995 Sb., Ministerstva dopravy blíže určuje podmínky zdravotní způsobilosti. Navazující vnitřní předpis zaměstnavatele Směrnice SŽDC č. 75 definuje posuzování psychické způsobilosti k výkonu vybraných zaměstnání. Platná podniková kolektivní smlouva ve vyjmenovaných ustanoveních cituje pasáže z vyšších právních norem.

1.1 Zákon č. 262/2006 Sb.

Základní norma právního řádu České republiky upravuje vzájemné pracovněprávní vztahy mezi zaměstnavatelem a zaměstnanci, právní vztahy kolektivní povahy, které souvisejí s výkonem závislé práce. Mezi důležité zásady vzájemných vztahů patří uspokojivé a bezpečné pracovní podmínky pro výkon práce.

1.1.1 Pracovní doba a doba odpočinku

§ 78 Obecná ustanovení o pracovní době a délka pracovní doby

(1) Pro účely úprav pracovní doby a doby odpočinku je

f) nepřetržitým pracovním režimem, režim práce, v němž se zaměstnanci vzájemně pravidelně střídají ve směnách v nepřetržitém provozu zaměstnavatele v rámci 24 hodin po sobě jdoucích

g) nepřetržitým provozem, provoz, který vyžaduje výkon práce 24 hodin denně po 7 dnů v týdnu

j) noční práci práce konaná v noční době; noční doba je doba mezi 22. a 6. hodinou

k) zaměstnancem pracujícím v noci zaměstnanec, který odpracuje během noční doby nejméně 3 hodiny ze své pracovní doby v rámci 24 hodin po sobě jdoucích v průměru alespoň jednou týdně v období, uvedeném v § 94 odst. 1

m) nerovnoměrným rozvržením pracovní doby rozvržení, při kterém zaměstnavatel nerozvrhuje rovnoměrně na jednotlivé týdny stanovenou týdenní pracovní dobu, popřípadě kratší pracovní dobu, s tím, že průměrná týdenní pracovní doba nesmí přesáhnout stanovenou týdenní pracovní dobu, popřípadě kratší pracovní dobu, za období nejvýše 26 týdnů po sobě jdoucích. Jen kolektivní smlouva může toto období vymezit nejvýše na 52 týdnů po sobě jdoucích. [1]

§ 89 Bezpečnostní přestávka

(1) Má-li zaměstnanec při výkonu práce právo na bezpečnostní přestávku podle zvláštních právních předpisů, započítává se tato přestávka do pracovní doby. [1]

(2) Příkladně-li bezpečnostní přestávka na dobu přestávky v práci na jídlo a oddech, započítá se přestávka v práci na jídlo a oddech do pracovní doby. [1]

1.2 Nařízení vlády č. 361/2007 Sb.

kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci.

Evropské předpisy byly implementovány do právního řádu ČR NV 361/2007 Sb., a definovaly úpravu požadavků ochrany zdraví při práci. V souvislosti s psychickou zátěží je nezbytné věnovat pozornost rizikovým faktorům pracovních podmínek, metodám a způsobu zjišťování.

1.2.1 Podmínky ochrany zdraví při práci s psychickou zátěží

§ 31 Vymezení psychické zátěže

(1) Práci s psychickou zátěží se rozumí práce:

- a) spojená s monotonií,
- b) ve vnuceném pracovním tempu,
- c) v třísměnném nebo nepřetržitém pracovním režimu,
- d) vykonávaná pouze v noční době. [2]

Monotonie je pracovní činnost, pro kterou je charakteristické opakování stejných úkolových nebo pohybových úkonů. [2]

Vnuceným pracovním tempem je činnost, při které si zaměstnanec nemůže sám volit pracovní tempo. Rytmus zadávaného úkolu je faktorem vnuceného tempa. Zaměstnanec nemůže opustit své pracovní místo bez vystřídání. V železniční dopravě jako spojitým nepřetržitým procesem, který je dán specifickými činnostmi, vychází z grafikonu vlakové dopravy a je dále tvořen nepravidelnostmi, mimořádnostmi a technologickými úkony neexistuje reálná možnost volby pracovního tempa. [2]

Nepřetržitý pracovní režim a noční práce obsahuje faktor nelineárního fyziologického a psychického zatížení, který ovlivňuje sociální oblast vykonávanou zaměstnancem, včetně vlivu na tělesné a psychické funkce jedince. [2]

1.2.2 Podmínky ochrany zdraví při práci se zrakovou zátěží

§ 34 Vymezení zrakové zátěže

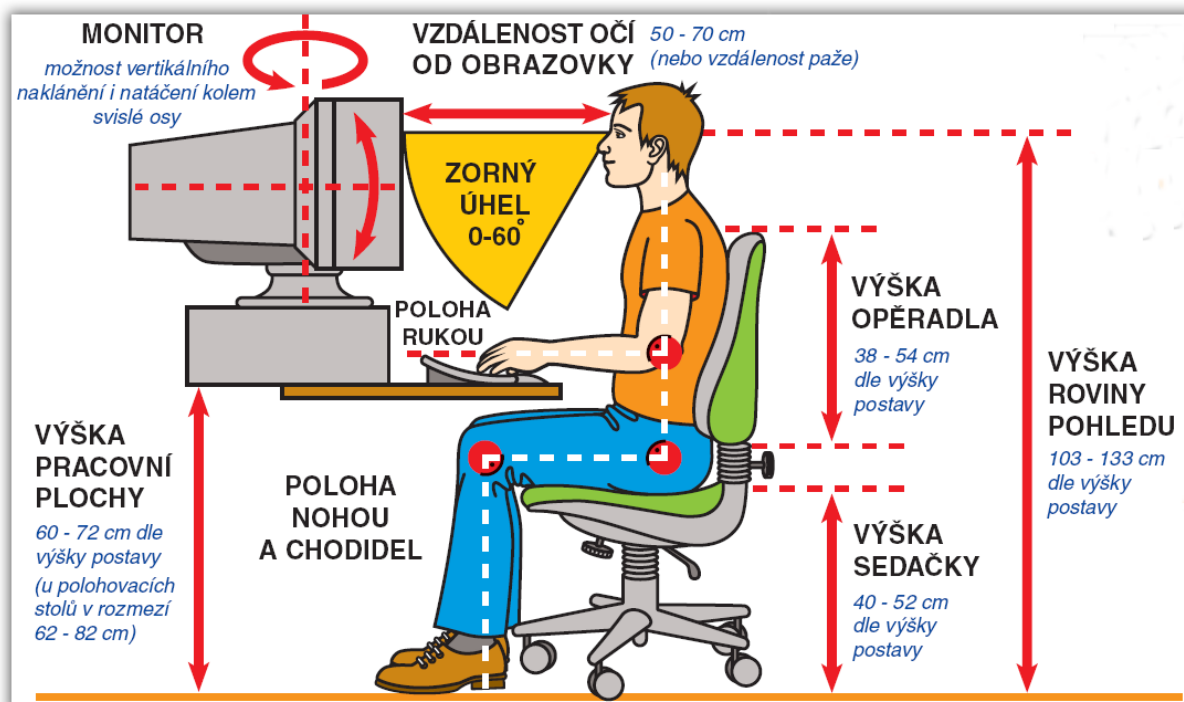
(1) Práci se zrakovou zátěží se rozumí trvalá práce:

- a) spojená s náročností na rozlišení detailů,
- b) vykonávaná za zvláštních světelných podmínek,
- c) spojená s používáním zvětšovacích přístrojů, sledováním monitorů nebo se zobrazovacími jednotkami
- d) spojená s neodstranitelným oslňováním. [2]

Zrakovou zátěží se rozumí pravidelná a nedílná součást pracovních činností a povinností. Je prováděna na soustavě zařízení, které obsahuje zobrazovací jednotku, klávesnici (e), vstupní zařízení, software a jiné příslušenství. Při činnosti spojené s náročností na rozlišení detailů je vidění ztíženo tvarem, barvou, jasem, velikostí nebo pohybem detailu.

Základní diferenciací části prostoru:

- Pohledové pole - pracovník sleduje prostor pouhým pohybem oka - bez pohybu hlavy a těla
- Obhledové pole - pracovník zachytí sledovaný prostor pouze při pohybu oka a hlavy



Obrázek 2 Pracovní poloha při práci se zobrazovací jednotkou

Kritický detail je geometrický útvar jedno nebo vícerozměrný, který je rozhodující pro zrakové vnímání. Je to ta část pozorovaného předmětu, znaku, symbolu apod., kterou je nutno rozlišit, aby byl pozorovaný předmět správně identifikován. Jeho velikost se vyjadřuje v úhlové míře, obloukových minutách nebo radiánech, v normách poměrem mezi pozorovací vzdáleností D a velikostí kritického detailu d .

Poměr $D/d = 1670$ je roven hodnotě 2,06 obloukových minut, poměr $D/d = 1000$ je roven hodnotě 3,44 obloukových minut. Pro znaky na obrazovkách, kde se vzhledem k malým rozměrům kritických detailů (nejmenší rozměr má tečka) pokládá za kritický detail celé písmeno. Za základ měření se zde bere výška velkého písmene H a za minimální se pokládá hodnota 16 obloukových minut, za optimální 20 - 22 obloukových minut.

1.3 Vyhláška č. 432/2003 Sb.

kteřou se stanoví podmínky pro zařazování prací do kategorií, limitní hodnoty ukazatelů biologických expozičních testů, podmínky odběru biologického materiálu pro provádění biologických expozičních testů a náležitosti hlášení prací s azbestem a biologickými činiteli

1.3.1 Zařazování prací do kategorií

§ 2 odst. 3

při zařazování prací do kategorií se bere v úvahu vzájemné ovlivňování účinků jednotlivých faktorů, pokud je toto ovlivňování na podkladě současných vědeckých poznatků známé. [3]

§ 3 ve smyslu § 2 se, za práce

b) kategorie druhé považují práce, při nichž podle současné úrovně poznání lze očekávat nepříznivý vliv na zdraví jen výjimečně, zejména u vnímavých jedinců, tedy práce, při nichž nejsou překračovány hygienické limity faktorů stanovené jinými právními předpisy (NV 361/2007 Sb.), a práce naplňující další kritéria pro jejich zařazení do kategorie druhé podle přílohy č. 1, [3]

c) kategorie třetí považují práce, při nichž jsou překračovány hygienické limity, a práce naplňují další kritéria pro zařazení práce do kategorie třetí podle přílohy č. 1, přičemž expozice fyzických osob, které práce vykonávají, není spolehlivě snížena technickými opatřeními pod úroveň těchto limitů, a pro zajištění ochrany zdraví je proto nezbytné využívat OOPP, organizační a jiná ochranná opatření, a dále práce, při nichž se vyskytují opakované nemoci z povolání nebo statisticky významně častěji nemoci, jež lze pokládat podle současné úrovně poznání za nemoci související s prací. [3]

1.3.2 Příloha č. 1 k vyhlášce č. 432/2003 Sb.

nahrazena vyhláškou č. 107/2013 Sb.

Kritéria kategorizace prací

Psychická zátěž

Do druhé kategorie se zařazuje práce vykonávaná po dobu delší než 4 hodiny za směnu

- a) ve vnuceném pracovním tempu,
- b) spojená s monotonií, nebo
- c) vykonávaná ve třísměnném a nepřetržitém pracovním režimu. [3]

Do třetí kategorie se zařazuje práce vykonávaná po dobu delší než 4 hodiny za směnu,

- a) při níž je osoba zároveň souběžně exponována všem faktorům uvedeným v písmenech a) až c) pro druhou kategorii, nebo
- b) pouze v noční době. [3]

Zraková zátěž

Do druhé kategorie se zařazuje práce vykonávaná po dobu delší než 4 hodiny za směnu

- a) se zařízeními určenými k nepřetržitému monitorování činností strojů nebo zařízení, nebo kontrole výroby nebo výrobků prostřednictvím obrazovkových terminálů,
- b) spojená s náročností na rozlišení detailů, kdy je nutno rozlišit části pozorovaného předmětu, aby byl správně identifikován, nebo je nutno rozlišit pozorovaný předmět do pozadí, nebo,
- c) vykonávaná za zvláštních světelných podmínek, kdy pracovní postup vyžaduje zvláštní druh osvětlení z důvodu technické požadavky, nebo jde o práci vykonávanou jen při umělém nebo sdruženém osvětlení, při níž se rozlišují barvy, odstíny nebo detaily. [3]

Do třetí kategorie se zařazuje práce vykonávaná po dobu delší než 4 hodiny za směnu

- a) při níž je osoba souběžně exponována alespoň dvěma faktorům uvedeným v kategorii druhé,
- b) spojená s technicky neodstranitelným oslňováním, nebo
- c) kterou lze vykonávat jen pomocí zvětšovacího přístroje. [3]

2 Analýza současného stavu pracovišť na síti SŽDC

S rozvojem digitalizace a centralizace segmentu řízení železničního provozu je dle schváleného harmonogramu investičních a racionalizačních akcí trend pokračovat v nastaveném systému. Zaměstnanci jsou, ale stále vystaveni rizikovým faktorům, které jsou ze strany zaměstnavatele minimalizovány jen částečně či vůbec. Existují pouze dvě pracoviště na celé síti SŽDC, kde je implementováno opatření ke snížení psychické a zrakové zátěže. Jedná se o železniční stanici Kolín – ÚS (ústřední stavědlo) a Děčín hl. n. – ÚS. V roce 2011 se realizovalo odborné posouzení práce výpravčích na dotčených pracovištích z hlediska psychické zátěže. Jako podklady pro vlastní hodnocení a fyzickou prohlídku pracovišť vyhotovili zaměstnanci podrobné časové snímky pracovní doby a vykonávaných činností. Diagnostiku a následné hodnocení realizoval Státní zdravotní ústav – Národní referenční laboratoř pro fyziologii a psychofyziologii práce.

2.1 Ústřední stavědlo Kolín

Exponovaný dopravní uzel, který plní specifickou funkci v systému dálkové mezinárodní, vnitrostátní, regionální osobní i nákladní dopravy řídí tři výpravčí ve směně. Délka směny činí 12 hodin. Zaměstnanci pracují v nepřetržitém pracovním režimu, včetně noční práce. Práce je vykonávána jako nerovnoměrně rozvržená, jednotlivá ustanovení o pracovní době blíže specifikuje platná kolektivní smlouva SŽDC. Stanovená týdenní pracovní doba činí 36 hod. Celkový počet systemizovaných míst je 16,578. Začátek směny je stanoven na 5,45 (denní směna) a 17,45 (noční směna). Přípravná doba je stanovena na 15 min a započítává se do pracovní doby. Pracoviště je vybaveno velkoplošným zobrazovacím zařízením VEZO, kde je indikován aktuální přehled o železničním provozu v řízené železniční stanici a přilehlých úsecích. Výpravčí pracují se zobrazovacími jednotkami, které mají umístěny na pracovních stolech. Každý z nich má do půlkruhu sestavu pěti monitorů, kde jsou zobrazeny provozní aplikace a ovládání zabezpečovacího zařízení, kterým je řízen železniční provoz. Zaměstnanci vykonávají činnosti, které jsou z hlediska energetického výdeje u dolní meze. Pokud se jedná o psychickou a senzorickou zátěž je zatížení v kritických hodnotách. Práce je konána vsedě po celou dobu směny na pracovišti se zobrazovacími jednotkami. Výpravčí musí být emočně stabilní a vysoce zodpovědní za vykonávané procesy během celé délky pracovní směny. Vysoké nároky na kvalitní výkon služby jsou ztíženy především množstvím nepředvídatelných jevů, mimořádností v provozu a celkovou charakteristikou dopravního procesu. Doprava je specifická především svoji neskladovatelností, síťovým rozsahem, nepřetržitostí procesu a variabilním řešením v krizových situacích. Významným negativním faktorem ovlivňujícím pracovní proces je úkolová monotonie a současně vigilance. Každý službu konající výpravčí musí bezodkladně reagovat na konkrétní množinu situací za současného zachování přesných, normových a zákonných úkonů v rámci své pracovní pozice. Přijmutí každého rozhodnutí musí být rychlé, přesné a současně nesmí vést k ohrožení zdraví osob nebo jejich skupin, smrti nebo hmotným škodám. Výkon pracovní činnosti musí být bezchybný po celou délku směny. Současně existuje časová provázanost s každým rozhodnutím, které je konáno. Bez vystřídaní je vyloučeno opuštění pracovního místa. V žst. Kolín jsou dvě pracovní pozice určeny pro řízení jízd vlaků a posunu výpravčí 1(rameno Pečky – Kolín – Zábory nad Labem), výpravčí 2 (rameno Velký Osek – Kolín – Kutná Hora). Hlavní výpravčí vykonává další nezbytné úkony spojené se zajištěním organizace práce v uzlu a je nadřízen v rozhodovacím procesu výpravčím 1 a 2.

Doporučená opatření odborného posouzení práce výpravčích

Práci výpravčích lze klasifikovat jako práci se zvýšenou psychickou a zrakovou zátěží. Rizikové faktory práce: monotonie (úkolová), vnucené pracovní tempo, nepřetržitý pracovní režim nebo třísměnný, práce spojená s náročností na rozlišení detailů, spojená se sledováním zobrazovacích jednotek. Základním opatřením musí být přerušování práce bezpečnostními přestávkami v délce trvání 5 – 10 min po každých dvou hodinách práce nebo zajištění střídání činností zaměstnanců. Doporučením je zařadit do směny dalšího zaměstnance, který optimalizuje délku bezpečnostních přestávek, nutných k zajištění regenerace organismu, předcházení únavě, dodržování pitného režimu. Dále by bylo vhodné zajištění ergonomických pomůcek (sedadlo, myš, podložky, klávesnice). V závěru lze konstatovat, že na základě zjištěných rizikových faktorů psychické zátěže, **lze práci výpravčích ÚS Kolín zařadit dle vyhlášky č. 432/2003 Sb., do třetí kategorie.** V souvislosti se zrakovou zátěží je zařazení výpravčích dle vyhlášky č. 432/2003 Sb., do druhé kategorie. [4]

Posouzení se konalo i na pracovišti Děčín – ÚS, kde pracují ve směně tři výpravčí. Pracoviště nemá zařízení VEZO, zaměstnanci mají přidělené vlastní obvody práce, práce hlavního výpravčího je rozdělena mezi všechny zaměstnance. V následném procesu diskuse a seznámení zástupce zaměstnavatele se závěrečnou zprávou SZÚ bylo přistoupeno k realizaci bezpečnostních přestávek i na ÚS Děčín. Tento koncept ovšem stále vykazuje nedostatečnou aplikaci z důvodu přesunu kompetencí a úkolů na zbývající obsluhující výpravčí ve směně, kde exponenciálně narůstá objektivní psychická zátěž.



Obrázek 3 Detail uzlu Děčín

Přijatá opatření zaměstnavatele

Zaměstnavatel na základě intervence zaměstnanců a některých zástupců odborové organizace realizoval v žst. Kolín aplikaci bezpečnostních přestávek před odborným posouzením pracovníků SZÚ. V žst. Děčín ÚS byly bezpečnostní přestávky aplikovány až po vydání celkové zprávy s doporučeným opatřením. Vzhledem k rozdílné charakteristice technologických úkonů v procesu řízení železničního provozu je čerpání bezpečnostní přestávky komplikované. Pokud výpravčí čerpá BP, veškeré povinnosti přebírá výpravčí s vlastním obvodem odpovědnosti. V tomto směru dochází ke kolizi s doporučeným opatřením a aplikací ze strany zaměstnavatele.

Tabulka 1 Rozvrh směn ÚS Kolín

Disponibilní potřeba 16,578 zam.	Začátek směny	Konec směny
Denní směna	5,45	17,45
Noční směna	17,45	5,45

Tabulka 2 Cyklus aplikace bezpečnostních přestávek ÚS Kolín

	BP od	BP do	BP od	BP do	BP od	BP do
Výpravčí 1	7,00	7,10	13,00	13,10	17,00	17,10
Výpravčí 2	7,20	7,30	13,20	13,30	17,20	17,30
Hlavní výpravčí	8,00	8,10	14,00	14,10	-	-
Výpravčí 1	19,00	19,10	1,00	1,10	5,00	5,10
Výpravčí 2	19,20	19,30	1,20	1,30	5,20	5,30
Hlavní výpravčí	20,00	20,10	2,00	2,10	-	-

Tabulka 3 Cyklus přestávek na jídlo a oddech nahrazující bezpečnostní přestávky ÚS Kolín

	Začátek	Konec	Začátek	Konec	Začátek	Konec
Výpravčí 1	8,55	9,10	10,50	11,20	15,00	15,15
Výpravčí 2	9,15	9,30	11,25	11,55	15,20	15,35
Hlavní výpravčí	10,00	10,15	12,00	12,30	16,00	16,30
Výpravčí 1	20,55	21,10	22,50	23,20	3,00	3,15
Výpravčí 2	21,15	21,30	23,25	23,55	3,20	3,35
Hlavní výpravčí	22,00	22,15	00,00	0,30	4,00	4,15

2.2 „Posouzení pracovišť provozu“ - Závěrečná zpráva

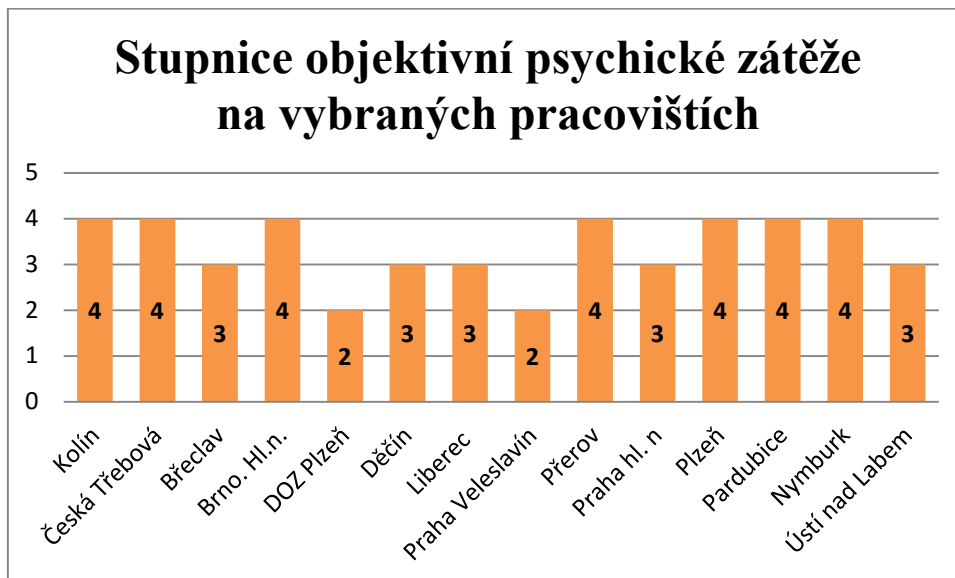
V roce 2014 se uskutečnilo výběrové řízení na realizaci veřejné zakázky, které měla za cíl zhodnotit úroveň exponovaných pracovišť segmentu řízení provozu z hlediska psychické zátěže. Mezi tato pracoviště bylo záměrně zařazeno i pracoviště s objektivně nízkou úrovní psychické zátěže pro výsledné porovnání.

Hodnocení se skládalo z porovnávání subjektivních a objektivních faktorů. Výsledné hodnoty, které jsou na základě exaktního měření relevantní, dokazují existenci psychické zátěže. Pokud se vychází z procentuálního hlediska využití času, jsou stanovené výsledné hodnoty:

- Pracovní den objektivní zátěž č. 4 – vysoká zátěž,
- Svátky, víkend objektivní zátěž č. 3 – významná zátěž,
- Noční práce objektivní zátěž č. 3 – významná zátěž. [5]

Průměrný celkový stupeň objektivní psychické zátěže s hodnotou v použitém měření je **3,19**. Toto kvorum překračují a nadprůměrnou zátěž splňují železniční stanice - Kolín, Brno hl. n., Plzeň, Pardubice, Česká Třebová, Nymburk, Přerov. [5]

Tabulka 4 Vybraná exponovaná pracoviště dle stupně psychické zátěže



2.3 Směrnice č. SŽDC č. 75 – Posuzování psychické způsobilosti k výkonu vybraných zaměstnání

Zaměstnavatel na základě vypracované Závěrečné zprávy- „Posouzení pracovišť provozu SŽDC“ předložil k projednání a následně schválil interní předpis, který vymezuje striktním způsobem proces, který je závazný pro definované skupiny zaměstnanců. Odkaz na vyhlášku MD ČR č. 101/1995 Sb., kterou se vydává **Řád pro zdravotní způsobilost při provozování dráhy a drážní dopravy** dle interpretace zaměstnavatele nenahrazuje posouzení psychické způsobilosti pro výkon konkrétního zaměstnání stanovené interní směrnici. Směrnici se nově zavádí periodické psychologické vyšetření pro pracovní funkce výpravčí a traťový dispečer.

Periodické psychologické vyšetření

Věková hranice je stanovena intervalem **41 – 54 let** s periodou přezkoušení 7 let, v intervalu **55 – 64 let** každých 5 let. [6]

Mimořádné psychologické vyšetření

- Zaměstnanci, kteří jsou spoluodpovědní nebo odpovědní za vznik závažné nehody nebo nehody dle zk. č. 266/1994 Sb., zákona o drahách (§ 49),
- při odpovědnosti nebo spoluodpovědnosti za smrtelný pracovní úraz,
- po opakovaném porušení pracovních povinností,
- při odůvodněném podezření na změnu psychické způsobilosti. [6]

Struktura psychologického posouzení

- analýza anamnestických dat,
- analýza pozorování zaměstnance v průběhu vyšetření,
- analýza výsledků z použitých psychodiagnostických metod,
- kvalitativní zhodnocení aktuálního stavu před posouzením (dotazník, dostupná data). [6]

3 Návrhy ke zlepšení pracovních podmínek

S rozvojem systému dálkových řízení ať v systému DOZ nebo CDP bezprostředně souvisí jiná organizace práce, za kterou je přímo odpovědný zaměstnavatel. Jde především o bezpečné a zdraví neohrožující pracovní podmínky. V současné době jsou na nově budovaných pracovištích DOZ či CDP Praha vertikálně nastavitelné pracovní stoly, které umožní střídání fyziologických poloh obsluhujících zaměstnanců (sed, postoj). Pokud dojde k srovnání, tak obrázek č. 4, kde je pracoviště traťových dispečerů DOZ Praha Smíchov (mimo) – Rudná u Prahy – Beroun (mimo) je evidentní, že pracovní stůl nemá vertikální polohovací systém. Naopak pracoviště CDP Praha či DOZ Liberec (mimo) – Tanvald (mimo) polohovací stoly s pohonem již mají. Negativním faktorem jsou odlesky pracovní plochy (obr. č. 4, 5), kde od stolů dochází k oslňování zaměstnanců. Dispoziční uspořádání pracoviště proti okenním otvorům je nevhodné. Chybná orientace, se týká obr. č. 5 (ÚS Děčín) nebo nového pracoviště DOZ na obr. č. 7.

Zobrazovací jednotky jsou uspořádány v maticích (obr. č. 4, 7) nebo do půlkruhu. V případě maticového uspořádání nedochází k tak frekventované rotaci v oblasti hlavy jako u pracovišť, kde jsou zobrazovací jednotky uspořádány do půlkruhu.



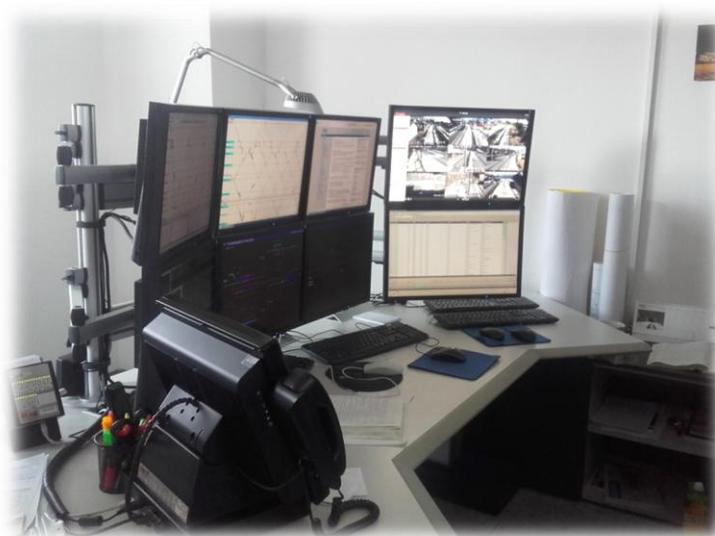
Obrázek 4 Pracoviště DOZ Beroun (mimo) – Rudná Prahy – Praha Smíchov (mimo)



Obrázek 5 ÚS Děčín



Obrázek 6 Pohled na sál CDP Praha (prozatím bez zobrazovacích jednotek)



Obrázek 7 DOZ Liberec (mimo) - Tanvald (mimo)

Psychická a zraková zátěž je provázána s vlastním charakterem vykonávané práce a je nutné ji eliminovat na nejnížší možnou mez. Vhodným řešením je aplikace bezpečnostních přestávek po každých 2 hodinách pracovního výkonu. Tento princip je v současné době uplatněn jen u pracoviště ÚS Kolín, kde lze nalézt přijatelný mód. Pracoviště ÚS Děčín má pouze nedokonalou formu, kterou je nutné optimalizovat. Ostatní pracoviště DOZ na síti SŽDC či dokonce CDP Přerov, které je v rutinním provozu přes 10 let bezpečnostní přestávky nemá. V nové koncepci řízení provozu z CDP by bylo žádoucí aplikovat bezpečnostní přestávky, způsobem, který technologické postupy umožní. Lze využít možnosti zástupu záložního dispečera, který bude v jednotlivých dopravních sálech disponován. V době čerpání bezpečnostní přestávky plnohodnotně zastoupí traťového dispečera. Nevýhodou je nezbytná znalost veškerých ovládaných traťových úseků či železničních stanic a uzlů. Tyto předpoklady v současné době nikdo nemůže splnit. Jako další řešení se nabízí plně zainteresovat výpravčí, kteří budou dislokováni v dopravních kancelářích předem definovaných železničních stanic – tzv. pracoviště pohotovostních výpravčích (PPV). Tyto pracoviště budou vybavena technologií umožňující plně ovládat přilehlé řízené úseky včetně HW a SW vybavení. Cílem by mělo být prodloužit délku bezpečnostní přestávky, až na 60 min. Tento princip je využíván i v letecké dopravě u Řízení letového provozu v Jenči. Výsledně by došlo ke snížení psychické i zrakové zátěže. Časový prostor na regeneraci by dostatečně mohl zaměstnanec využít pro fyziologické potřeby (toaleta, příjem tekutin a potravy, relaxační aktivita, odpočinek). Na straně druhé by zaměstnanci na PPV mohli v pravidelných časových intervalech reálně zasahovat do svěřeného řízeného úseku, nedocházelo by k postupné degeneraci, kterou by vyvolalo jen krátkodobé předání na lokální obsluhu. Pokud dojde k přijetí této filozofie, kvalitativně dojde ke zlepšení pracovních podmínek u pracovišť Kolín, Praha Libeň, Praha Běchovice, Zdice, Rokycany, Poříčany, Přelouč). Vzhledem k nově nastavenému procesu řízení budou ostatní exponované uzly řízeny místně (Pardubice, Česká Třebová, Děčín, Břeclav, Brno hl. n., Praha hl. n., Plzeň hl. n. aj.). Na těchto pracovištích, kde je objem práce natolik významný bude nutné přijmout alespoň minimální opatření k eliminaci rizikových faktorů z hlediska psychické a zrakové zátěže. Týká se to i CDP Přerov, které problematiku rizikových faktorů nemá zpracovanou a neřeší ji. Existuje silná vazba mezi pracovní výkonností a pracovními podmínkami, které je nutné zabezpečit v souladu s platnou legislativou EU a ČR. V případě zařazení vybraných pracovišť z hlediska psychické zátěže do kategorie třetí by vznikl větší tlak na zaměstnavatele vzhledem k jeho zákonným povinnostem.



Obrázek 8 Ilustrační foto

Závěr

Studie, která se věnovala problematice psychické a zrakové zátěže u SŽDC, státní organizace. V první části, která měla legislativní charakter, bylo nutné zmínit důležité nástroje práva, spojená s problematikou psychické a zrakové zátěže. Výchozí právní normou byl zákoník práce, a dále byla citována vztažná ustanovení nižších právních předpisů (NV, vyhlášky, vnitřní předpisy). V části, která se věnuje analyzování současného stavu, byl kladen akcent na velmi komplikovaný a dlouhodobě náročný proces implementace pracovního práva a ochrany zdraví zaměstnanců u SŽDC, státní organizace. Bylo nutné v časové posloupnosti popsat jednotlivé fáze procesu, který vedl k aplikaci bezpečnostních přestávek v segmentu řízení železničního provozu na pracovišti Kolín ÚS a Děčín ÚS. Na tento proces navázala aktivita zaměstnavatele, který nechal zpracovat odbornou studii „Posouzení pracovišť provozu“, na základě, které uvedl do praxe nový vnitřní předpis (Směrnice SŽDC č. 75). Závěr práce se věnuje možnostem aproximace navržených opatření pro nově budovaná i stávající pracoviště na síti. Vzhledem k okolnostem, které podstatným způsobem ovlivňují rychlost, efektivitu a funkčnost systému lze pouze odhadnout další vývoj v této oblasti. V minulosti bylo cílem úsekové řízení, které přešlo na dálkový systém řízení z CDP (Přerov a Praha). Nyní je trend řízení dálkově jen mezilehlých stanic a exponované uzly řídit autonomně. Tyto procesy, které rozhodně nelze považovat za deterministické, značně komplikují snahy o kvalitativně lepší pracovní podmínky a dodržování platné legislativy. Věřím, že ve střednědobém horizontu dojde ke konsensuálnímu řešení a aplikaci bezpečnostních přestávek takovým způsobem, aby nedocházelo ke zhoršování psychického a fyziologického stavu dotčených zaměstnanců vlivem negativních a zdraví ohrožujících faktorů.

Autor

Použitá literatura

- [1] ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 262 ze dne 21. 4. 2006, Zákoník práce. In: Sbírka zákonů České republiky. 2006, částka 84 Dostupné také z:<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&nr=262~2F2006&rpp=15#seznam>
- [2] ČESKÁ REPUBLIKA. Nařízení vlády č. 361 ze dne 12. 12. 2007, kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2007, částka 111, Dostupné také z: <http://psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=361&r=2007>
- [3] ČESKÁ REPUBLIKA. Vyhláška č. 432 ze dne 15. 12. 2003, Vyhláška, kterou se stanoví podmínky pro zařazování prací do kategorií, limitní hodnoty ukazatelů biologických expozičních testů, podmínky odběru biologického materiálu pro provádění biologických expozičních testů a náležitosti hlášení prací s azbestem a biologickými činiteli. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2007, částka 142, Dostupné také z: http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=v432_2003
- [4] DLOUHÁ. Beatrice. *Odborné posouzení práce výpravčí Ústředního stavědla v železniční stanici Kolín z hlediska psychické zátěže*, Praha: SZÚ, 2011.
- [5] KOLEKTIV AUTORŮ. *Závěrečná zpráva – „Posouzení pracovišť řízení provozu“*, Olomouc: Universita Palackého v Olomouci, 2014.
- [6] ČEŠKOVÁ. Jitka. *Směrnice SŽDC č. 75 - Posuzování psychické způsobilosti k výkonu vybraných zaměstnání*, Praha: SŽDC, 2015, Č. j. 9252/2015 – O10

Seznam tabulek

Tabulka 1 Rozvrh směn ÚS Kolín	9
Tabulka 2 Cyklus aplikace bezpečnostních přestávek ÚS Kolín	10
Tabulka 3 Cyklus přestávek na jídlo a oddech nahrazující bezpečnostní přestávky ÚS Kolín	10
Tabulka 4 Vybraná exponovaná pracoviště dle stupně psychické zátěže	11

Seznam obrázků

Obrázek 1 Dopravní sál CDP Praha	3
Obrázek 2 Pracovní poloha při práci se zobrazovací jednotkou	6
Obrázek 3 Detail uzlu Děčín	9
Obrázek 4 Pracoviště DOZ Beroun (mimo) – Rudná Prahy – Praha Smíchov (mimo).....	12
Obrázek 5 ÚS Děčín.....	13
Obrázek 6 Pohled na sál CDP Praha (prozatím bez zobrazovacích jednotek).....	13
Obrázek 7 DOZ Liberec (mimo) - Tanvald (mimo)	13
Obrázek 8 Ilustrační foto	14

Seznam zkratk

CDP	Centrální dispečerské pracoviště
DOZ	Dálkově ovládané zařízení
PPV	Pracoviště pohotovostního výpravčího
ÚS	Ústřední stavědlo
ŽST	Železniční stanice